

OP DE BESCHRIJVINGE
Der Geschiedenissen en Landen van
SPANJE EN PORTUGAAL,

DOOR DEN HEER
WILHEM VANDEN BURGE.

Micat inter omnes.

De ware kennis der gesteltheit van de Landen,
Met al hun ingewand te zien van top tot teen
Net afgeschaduwt, strekt tot welstant van 't Gemeen,
En doet in weetvlijt de nieuwfchierigen ontbranden:

Zulx toont hier VANDEN BURGE, en brengt twé offerhanden
Van *Spanje en Portugaal*, gesmolten onder een,
Als schatten, 't aardrijk toe, in volle heerlijkheên;
De Moeder en het Kind, weêrgadeloze panden.

De Reizer blijft nu t'huis, door het doorlugtigst' werk
Der Ooggetuige, dat zig optilt tot aan 't zwerk,
En strijkt de schrijfkroon van all' de verlopende eeuwen.

Een nieuwe star vol glans gaat op. dit éinig Boek,
Dat het verslijten van de jaren valt te kloek,
Kan duizend boeken door zijn waarheid overschreeuwen.

NIEUWE HISTORISCHE
REIS-BESCHRYVINGE
V A N
S P A N J E N
E N
P O R T U G A A L.

E E R S T E B R I E F.

Behelsende een Beschrijvinge van het Koning-
rijk van SPANJEN in 't algemeen.

M Y N H E E R ,

Ec ik tot eenige bysonderheden / betreffende het Ko-
ningrijk van Spanjen / overga / soo sal van noden Inleidin-
sijn / alvorens een algemeene schets daar van te ge.
geven; soo wel om U Ed: weetlust te baardiger te
boldoen / als om de rest met soo veel meer o:zant-
lijkheid / gemak en voozdeel / te konnen behan-
delen.

Veel sijn'er die sig bemoeid hebben / ons een vol- Reden ,
komen beschrijvinge van Spanjen na te laten; maar weinig die sig waarom
naar den eisch hier in gequeeten hebben: soo gebzekkelijck / soo wan- sommige
stallig / soo onwaarschijnlijk / wierden sommige dingen voozgesteld. Reisbe-
Misschien dat het daar van daan komt / dat men het Spaans noemd / schrijvin-
wanneer ons iets van die natuur voozkomt. De reden hier van / mijn's gen van
bedunkens / is / of dat soodanige Schrybers met voozoozdeelen in Spanjen so
genomen / of selber niet na behoorten van soodanige saken onderrege- gebreke-
waren ; lijk sijn.

2 Nieuwe Historische Reisbeschrijvinge van

waren; en by gebolge alles na eigen goedvinden; 't sp uit partyfchay/
't sp uit onkunde; ter neet plakten. Een Spanjaard / by voorbere/
sou fijn Land en Hemel toe verheffen / en geen Partie in de wereld sou
by de fyne fijn te bergelyken: een Fransman in tegendeel / of ook wel
een Duitfer en Hollander / fal alles in die beide veragten; en miffchien
ook dat gene / 't welk waarlyk in fity felben was te pnyffen. Hier by
quam dat de reifen na Spanjen / om verfcheide reden / tot allen tye
d n seer moeiljk / kofeljk / en gebaarlyk waren: waar dooz dan
beele wierden afgefchikt / en andere die het felbe onderwonden had-
den dikwils die gefchiedheden niet / die in een bzaaf kreffiger bereijcht
wozden / om bondige en bequame aanmerkingen te maken. Andere
fijn'er / die in plaats van waarheden / en van faken die opmerkens
waardig fijn / ons eendeel fabelen / en belacheljke vertellingen / in
de hand fteken; en hoe verder dan een Land is afgelegen / en hoe min-
der het felbe bereijdt wozd / hoe gemakkeljker fy haar oogmerk; ten
minften by de onkundige / die doozgaans dog den grootften hoop uit
maken; wenen te bereiken: inwoegen dat seeker Spanjaard niet on-
aardig feide / van eenen die fijn gefchift aldus getyfeld had; Verhaal
van 't geen het allermerkwaardigfte in de nieuwe wereld is; veel beter
sou gedaen hebben / van daar voor te fteffen; Verhaal van 't geen het al-
gemene volk der Indiën, de Mooren, de Kaffers, de Slaven, &c. my
getrouwlyk verhaald hebben, in de gedurige gefpreken, die ik de eer
gehad hebbe van regulierlyk met defelve te houden. Doegt hier by / dat
andere die ten defen opfigt of eerlyker / of omsigtiger waren / dikwils
met foo veel bygeloobigheden waren ingenomen / dat dit alleen haar
buiten ftaat ftride / om die geloofwaardigheit te verdienen / die men
anderfins aan haar goede trouwe fchuldig was. 'k En twyffele niet /
of myn Heer fal na fijn gewoone vpregtigheit my raden / my felben
forzgebuidig voor al foodanige klippen te wagten; en ik heb al te veel
agtinge voor H Ed: bebeelen / om de felbe niet met alle naarftigheit op
te volgen / waer van ik hoope / dat dit nabolgende een klaare betwys
fal fijn.

Spanjen / voor foo veel Portugaal onder het felbe wozd bezrepen /
is een groot Hafs Eiland / gelegen in het Wefterfche gedeelte van Eu-
ropa / hebbende de gedaante van een uitgespannen offenhuid / waar
van het nauw / of den hals / fign na het Pyreneefche gebergte ftrekt.
Van Wytkryk wozd het gefcheiden ten Noozd-oosten / dooz het dooz-
fchreiben Pyreneefche gebergte / ten Noozden / ten Weften / en voor
een gedeelte ten Zuiden / wozd het befpoeid dooz den Oceaen / en voor
de rest ten Zuiden dooz de Straat van Gibraltar / en dooz de Mid-
dellandsche Zee. Sijn langte van de Caap Finis terræ in Gallicien /
tot aan de Caap Crus in Catalonien / wozd gerekend op twee hon-
derd en twintigh mylen / en van de Caap St. Vincent in Algarven /
tot aan het Rouffillon, op twee honderd en festig; gaande die beide
van het Weften tot het Oosten: fijn byrete van het Zuiden tot het Nooz-
den / te weten van de Straat van Gibraltar; dooz welke / en dooz de
Mid-

Algemeene be-
fchrijvin-
ge, en ge-
legenheid
van Span-
jen.

Middellandsche Zee; het van Africa word afgescheiden; tot aan de Straat de las Penas in Asturien / op honderden in de seftig diergelyke mylen.

Belangende den oorzpiong van de naam Spanjen, of Hispania, daar van binde ist / dat de geboelens seer verscheiden sijn. De ouden noemden het Iberia, Hesperia, Celtiberia; van welke namen den oorzpiong ligtelyk te ontdekken is. Want Iberia wierd het genaamt van de vermaarde riviere Iberus, als Moscovien van de riviere Mosca. Hesperia, om dat het in het Westersche gedeelte van Europa gelegen was; en Celtiberia, van de Celten / een seker Fransche Natie / die sig omtrent de riviere Iberus hadden neergeslagen / en daarom ook Celtiberi genaamt wierden / als onder andere Lucanus in dese woorden te kennen geeft :

Oorsprong van de naam Spanjen, of Hispania.

— profugique a gente vetusta
Gallorum Celtæ, miscentes nomen Iberis.

Maar omtrent het woord van Spanjen, of Hispania, heeft het een gansch andere gelegenheid. Sommige meenen dat het sijn afkomst heeft van Sebilien / de Hoofdstad van Andalusien / die van de oude Latijnen Hispalis genaamt wierd; andere met meer waarschijnlijkheid / dat het van Hispan, sijnde een Soons Soon van Hercules, sijn oorzpiong heeft. Wat hier van is / of niet / de Romeinen hebben dit Land soo veel in het enkel / als veelvuldig getal / Hispania en Hespania genoemd; de Grieken / als reeds is aangetoond / Hesperia, de Hebreen / Sepharad; de Chaldeen / Sphamia, de Syriers / Sphanio, en den Apostel Paulus / dese laatste nabolgende / *Σπανία*: willende het selve soo veel seggen / als een hard / doz / en op veel plaatsen gansch onbzygbaar Land; 't welk dan en met de beteekende saak / en met het woord dat wy gebuyken / een sonderlinge oer-een-komst heeft.

En wat het selve betee-kend.

Da de benaminge volgd de verdeeling van dese Landen / die dan op verscheiden tijden verscheidentlyk van dese en gene gedaan is. De Romeinen hebben deselve het eerste van allen verdeeld in Hispaniam Citeriorem & Ulteriorem daar na in Hispaniam Tarraconensem, Beticam, & Lusitanicam; Hispania Citerior was dat gedeelte van Spanjen / het welke men het eerste ontmoete / komende van Rome. Dit wierd ook genaamt Superior en Exterior; het eerste / om dat het hoog en bergagtig; het tweede / om dat het aan den buitensien rand / vlak tegen den Oceaan / gelegen was. Hispania Ulterior was in tegendeel dat gedeelte van Spanjen / 't welk verder van Rome was afgelegen / en waar aan men niet kon komen / sonder het eerste gepasseert te hebben. Dit wierd in tegen overstelling van het eerste ook genaamt / Inferior & Interior; het een om dat het lager / het ander / om dat het meer na binnen gelegen was. Hispania Tarraconensis; 't welk om boozgemelte reden / ook Superior, Citerior, en Exterior, genaamt wierd; was dat boozname gedeelte van Span-

Verscheiden ver-deelingen van Spanjen, en door wie.

4 Nieuwe Historische Reisbeschrijvinge van
 jen / 't welk alleen grooter was / als het Betsche en Lusitanische met
 malkander / en was daar van gescheiden ten deele dooz de riviere Du-
 rius; ten deele dooz een linse van Simancas, of Zamora, op de Durius,
 tot Oretanum, of Calatrava, op de Guadiana; en eindelijk dooz het geberg-
 te / Sierra d'Alcaras: vooz de rest wierd het bepaald dooz den Oceaan /
 dooz de Middellandse Zee / en dooz het Pyreneesche gebergte. De
 booznaamste Inwoonders van dit gedeelte van Spanjen waren de
 Callaiken, de Asturiers, de Cantabriers, de Vasconiers, de Laca-
 tianiers, de Edetaniers, de Batitaniers, de Contestaniers, de Cel-
 tibiers, de Carpitaniens, de Vacceën, en de Arevaquen. Dit
 gedeelte wierd dan verder verdeeld in seker Jurisdic tien / by de Ro-
 meinen genaamt / Conventus Juridici, en dat na so veel Capitale Ste-
 den; ten naasten by op deselve wijze / als hedendaags onder de Swit-
 sersehe Cantons gebruike lijk is: en waren de Steden dese Braga, Lugo,
 Astorga, Saragossa, Tarragona, als de booznaamste / Cartagena, en
 Clunia, welke laatste tegenwoozdig maar een Doop is / en bekend onder de
 naam van Cruna del Conda. So dat dit Carragonische gedeelte in sig be-
 greep die Provincien van Spanjen / die tegenwoozdig genaamt worden /
 Murcien, Valencien, Catalonien, Arragonien, Navarre, Biscayen, Astu-
 rien, Gallicien, het grootste gedeelte van Leon, beide de Castilien,
 uitgesonderd een klein gedeelte naar het Westen / en al de rest van Por-
 rugaal; gelegen ten Noozden van de riviere Durius. Hispania Bxtica
 was dat gedeelte van Spanjen / 't welk dooz de bergen van Idubeda
 en Orospe da, tegenwoozdig genaamt La Sierra d'Alcazar / van het
 Tarragonische gedeelte wierd gescheiden tegen het Westen / en vooz een
 gedeelte tegen het Noozden; het andere gedeelte van het Noozden / en
 het Westen / wierd bepaald dooz de Guadiana, die het selve scheidde
 van het Lusitanische gedeelte. Het selve had tegen het Zuiden den
 Oceaan / de Middellandse Zee / en de Straat van Gibraltar. Het
 besloot in sig dese drie groote volkeren / de Bastuliers, de Tarduliers,
 en de Turdetaniers. Dese laatste bzeiden sig alleen veel verder uit /
 als de twee eersten met malkander / inborgen dat de naam van Tur-
 detanien somtijts gegeven wierd aan het gansche Betsche gedeelte.
 Het was verdeeld in vier Jurisdic tien / die mede als vooren Conventus
 Juridici genaamt werden / na soo veel Capitale Steden / als Cadix,
 Sevillien, Cordua, en Ecy a. Vooz de rest begreep dit Betsche gedeelte die
 twee Provincien / die tegenwoozdig onder de naam van Andalusien en
 Granada bekend sijn. Hispania Lusitanica was gescheiden van het Bets-
 sche gedeelte dooz de Guadiana; en van het Carragonische / ten Nooz-
 den dooz de Durius, ten Westen dooz een scheidinge / welke ging van
 Simancas, of Zamora, op de Durius, tot Calatrava, op de Guadiana.
 Het wierd bespoeld ten Westen / en ten Zuiden dooz den Oceaan.
 Het wierd beseten dooz de Verthoniers, de Celtiquen en Lusitaniers,
 die in 't midden van de twee boozgaande waren / en de naam van Lu-
 sitanien aan dit gansche gedeelte gaven. Dit wierd verdeeld in drie
 Jurisdic tien / of Conventus Juridici, die haar naam al mede ontfin-
 gen

gen van soo veel Capitale Steden / als Merida, Badajoz, en Santaren. Inboegen dat het selve in sig begreep het Zuidcr gedeelte van het Spaansche Estremadura, en van het Koninkrijk van Leon, te weten alles wat ten westen van een rechte linie was / getrokken van Calatrava tot Simancas. Ten tyde als de Mooren in Spanjen meester waren / en dat den Caliph Valid-Almanzor, Opper-Doyst der Arablers / gestorven / en sijn stam was uitgegaan / wierd een gansch ander be- deeling opgebracht. Want de Stadhouders van den overleden sig soe- kende elk in sijn Provincie sterck te maken / en de selve sig onder den tijtel van Koninkrijk toe te eighenen; als ten tijde van Alexander de Grootte onder desselfs Oversten ook gebeurde; soo heeft het selve occasie gegeven tot het oprechten van soo veel Koninkrijken; waar van men tot twaalf of veertien in 't getal heeft opgerekend; te meer om dat de Christenen / die sig van tyd tot tyd verstrekten / aan haer zijde niet minder wilden wesen / in de plaatsen waar van sy meester waren; wordende uit dien hoofde tot op den huidigen dag de presumptive erf- genaamen van Spanjen nog Prince van Asturien genaamt: hoewel het selve andersins maar een schaal en heggagtig Landschap is. De namen van dese Koninkrijken / hoewel andere die nog anders verdeeld hebben / waren dese nabolgende / Asturien, Gallicien, Biscayen, Por- tugaal, Andalusien, Granada, Murcia, Valencia, Arragonia, Ca- talonia, Navarre, oud en nieuw Castilien, Leon, mitsgaders de E- landen van Majorca, Minorca, en Yvica. Die een ander verdeelin- ge maken / stellen dese naarvolgende / Leon, oud en nieuw Castilien, Arragon, Portugaal, Navarre, Granade, Valeneien, Toledo, Gal- licien, Algarbien, Murcia en Corduba. Maar dan worden Casti- lien, Arragon en Portugaal, als de booznaamste aangemerkt / en tot Castillen gerekend / oud en nieuw Castilien, Murcia, Biscayen, Gui- puscoa, Leon, Asturien, Gallicien, Toledo, Estremadura, Andalu- sien, Navarre, Granade: tot Arragon, Catalonien, Rouffillon, Va- lencien, Majorca, Minorca, &c. en eindelijk tot Portugaal Algar- bien. Maar om H Ed: met gern ander verdeelingen op te houden / soo sal alleen maar seggen / dat Spanjen / booz soo veel Portugaal daar onder word gerekend / tegenwoordig in drie boozname deelen on- derscheiden word / te weten in de Koninkrijken van Castilien, Arragon, en Portugaal; Waar van het laatste althans een bysonder Koninkrijk sijnde / soo leveren de twee eerste tegenwoordig dat gene uit / 't welk eigentlijk onder de naam van Spanjen / in boozgemelte opsigt geno- men / verstaan word: gelijk wy dan ook in 't verbolg van dese beschrij- ving / ons wel sijptelijk daar na sullen reguleren.

Dit Spanjen nu word / nog heden ten dage verdeeld in veertien Landschappen / of Provincien / die nog boozgaans de naam van Ko- ninkrijken dzagen; en die ik / om H Ed: daar van een klaarder be- greep te geven / aldus in haer natuurlijke ordze boozga stellen. Men vind'er dan drie langs de Noordkust van Spanjen / en dese sijn Galli- cien, Asturien, Biscayen; drie langs het Pyreneesche gebergte / te weten

Waar van
daan soo
veel Ko-
ningrij-
ken in
Spanjen
ontstaan
sijn.

Nader, en
heden-
daagfche
verdeelin-
ge van
Spanjen.

6 **Nieuwe Historische Reisbeschrijvinge van**
 weten Navarre, Arragon, en Catalonien; hier langs de Middellandsche Zee / en de Golf van Cadix / van Catalonien tot aan Portugaal / als Valencien, Murcia, Granada en Andalufen; deze binnen in het Land gelegen / sijnde / het nieuw Castilien beneffens Estremadura, oud Castilien, en Leon; welk laatste de Eilanden Majorca, Minorca, en Yvica, als onderhoorige gedeelten aanmerkt.

Meenigvuldige Tytels van den Koning van Spanjen.

Ter occasie van alle dese Koningrijken sal niet kwalijk passen / ook siet van de tytels van de Koningen van Spanjen daar by te voegen: om dat ik niet en weet dat eenig Christen Potentaat sig soo veel van deselve toetsend / ten waar men den Czaar, of Grootvorst van Moscovien, op dit register stellen wou / waar han een aardig gebal / by de Heer Klenk / Ambassadeur van haar Hoog Mogende / te vinden is. Siet hier een staaltje / waar van men sig meer als ander halve eeuw in alle de Commissien en andere deryches van den Catholijken Koning / bediend heeft. Carel, of Philippus, Koning van Spanjen, van Castilien, van Leon; van Navarre, van Arragon, van Granada, van Toledo, van Valencien, van Gallicien, van Seviliën, van Murcia, van Jaen, van Jerusalem, van Napels, van Sicilien, van Majorca, van Minorca, van Sardinien, van Oost ende West-Indien, van alle de Eilanden en vaste Landen van den Oceaan: Aarts-hertog van Oostenrijk, Hertog van Bourgondien, van Brabant, van Luxemburg, van Gelderen, van Milaan: Graaf van Hapsburg, van Holland, van Vlaanderen, van Tirol en Barcelonien: Heer van Biscayen en van Molina: Marquis van het Heilige Roomsche Rijk, Heer van Vriesland, van Uitrecht, van Mechelen, van Over-Yssel, van Groningen, Groot Heer van Asien en van Africa.

Waar mee seer aardig van Franciscus de Eerste, en Hendrik de Vierde gerallieert word.

Hoe en waarom Philippus de Vyfde, regengewordige Koning van Spanjen, deselve althans besnoeid heeft.

't Is seker dat alle soodanige grootse Tjytelen een groote bantheit verbeelden / en dat het op die wyse / ten opsigt van de voozgaande / booz Franciscus de Eerste is aangemerkt: Wanneer hy een Bries van Carel de Vyfde ontfangen hebbende / die met alle de vooznoemde Tjytels / en boven dien met die van Roomsche Keyser, pronkte / sig van geen andere / als van dese nabolgende in sijn antwoord / bediende: Koning van Vrankrijk, Heer van Vannesen Gonesse. Hendrik de Vierde was in diergelyke gelegenheid nog hooger; en by gebolge scherper / geen ander Tjitel / als dese gebruikende: Burger van Parijs, Heer van Gentili. Misschien dat daatom de tegenwoordige Koning van Spanjen / Philippus de Vijfde, deselve booz een gedeelte besnoeid heeft. Want soo liden tegenwoordig alle sijn Acten en Commissien: Philippus de Vyfde, by der Gratie Gods, Koning van Castilien en Leon, van Arragonien, van de beide Sicilien, van Jerusalem, van Portugaal, van Navarre, van Granada, van Toledo, van Valencien, van Sardinien, van Cordua, van Corfica, van Murcia, van Jaen, van Algarven, van Algezira, van Gibraltar, van de Eilanden en het vaste Land van den Oceaan: Aarts-Hertog van Oostenrijk en Milaanen: Graaf van Vlaanderen, Tirol en Barcelonien: Heer van Biscayen en Molina. &c. Hoewel my dunkt dat / ook dese Tjytelen nog al by wat na die Spaanse grootsheid lijkenen /

en dat men om een behoorlijk Facit te maken / nog al verscheiden aanmerkelyke posten / behoorde uit te doen. Want om niet te spreken van het Hertogdom van Oostenryk / en het Graaffschap van Sicol; waar tegen den Keeser reeds openlyk geprotesteert heeft / en boven dien aanspraak op de geheele Successie maakt: Wat sullen wy van Portugaal / ten opzigt van sijn Koninkryk; wat van Holland / en andere Moogendheden / ten opzigt van Oost en West-Indiën / seggen? Maar 't is beter dat wy dese Moogendheden / de geseide verschillen laten beslissen / en ons selven weer tot de beschrybinge van Spanjen keeren.

Wel is waar dat Spanjen / als reeds is aangewesen / aan alle kanten dooz den Oceaan / dooz de Straat van Gibraltar / en dooz de Middellandsche Zee / omringd is / uitgesonderd dooz een klein gedeelte / daat het aan Frankryk paald; egter heeft het daarom geen beter / nog overbloediger Zeehavens: Hebbende Engeland / Holland / en selfs Frankryk / hier in al eenig voordeel dooz Spanjen. De voornaamste aan den Oceaan sijn Cadix, de Courunne, Bilboa, en St. Sebastiaan; aan de Middellandsche Zee Mallaga, Alicanten, en Cartagena. Palos, een Haven omtrent de Bay van Cadix / is neringens anders dooz vermaard / als dat Christophorus Columbus van daar dooz het eerstemaal / in den jaare 1492. afvoer / om de West-Indiën te ontdekken; en Compstel, wegens de reliquien van St. Jacob / die men wil dat daat bewaard worden; en wegens de meenigvuldige beevaerden / die daat na toe geschieden; dat byz wat vaster gaat. Misschien dat het daat van daan komt / dat Carel de Vyfde sijn Soon Philippus de Tweede soo sojgvaardig recommandeerde / Die Sleutels van sijn Koninkryken wel te bewaren sijnde / Gouletta in Africa / Vliisingen in Zeeland / en Cadix in Spanjen. Maar ik binde dat die alle by 't leven van den selven Philippus sijn verlooren geweest. En of wel Cadix / dooz de Engelsche uitgeplonderd en in den brand gestoken sijnde / wederom dooz deselve / nochtans weinig tot haarder eere / verlaten wierd, al het welke gebeurde in den jaare 1596. soo heeft het selve egter in 't voorszeden jaar 1702. al weer als aan een sijden draad gehangen. Dit altoos is seker / dat indien Spanjen / ten minsten in de Nederlanden van beter Zeehavens was voorszien geweest / dat de soo genaamde onberwinnelyke Vloot / onder den Hertog van Medina Sidonia, nog die onder den Hertog van Oquendo, de rene in het jaar 1588. de andere Anno 1639. soo elendig niet souden sijn gehad geweest. Ik sta toe dat de dapperheid van de Engelsche en Hollanders / en het byzelyk geweld der zee en stormwinden / daat in een seer groot deel gehad hebben; mits dat men mijn gesustineerde niet ontkenne. En hoe kan grooter blysk van uitstreckend gebrek van goede Zeehavens gegeven worden / dan dat wy in 't voorszeden jaar gesien hebben / dat Cadix dooz de gecombineerde Vlooten belegerd sijnde / de Spaansche Silver Vloot / geleid dooz Fransche Oorlogschepen / geen ander schuilhoek / als de Haven van Vigos / wist te vinden; waar in deselve

Maar die evenwel nog te verre worden uitge-rekt, als met verscheiden voorbeelden word bewesen.

Spanjen heeft weinig goede Zeehavens

Palos en Compstel waar door vermaard sijn

Carel de de Vyfde beveeld sijn Soon Philippus detweede, drie sleutels wel te bewaren.

Spaansche Vlooten, in 't jaar 1588. en 1639. waar door soo leelijc gehavend sijn.

Spaansche Silver Vloot in de haven van Vigos geruineert

8 Nieuwe Historische Reisbeschrijvinge van

soo veellig was / dat het scheen als offe cypres ter dier plaatse gekomen was / om slegts ver byand / genomen / en geruincerd te worden. Maar van alle dese dingen sal ik A Ed: ter bequamer plaatse omstandiger onderregtinge geven.

Rivieren
van Span-
jen.

Naast de Zee komen wel het eerste in opmerkinge de Rivieren; de welke / indische van eenige consideratie sijn / gemeenlijk haar uitlofsing in deselve hebben. Sommige / die alles by vergzootinge seggen / hebben gewild / dat Spanjen dooz honderd bystig rivieren besproeid wierd / daar nochtans seker is / dat de vijf nabolgende maar allcen de naam van degelijke rivieren verdienen / en egter nog niet alle bebaarbaar sijn: ontstaande het selve voornamentlijk / of dooz de Rotsen en Waterballen / of dooz de Omdzappingen die deselve maken: sijnde dit een bande grootse beletselen vooz den Koophandel in 't algemeen / en vooz de Ingesetenen in 't bysonder / die hier dooz de waaren die in dese en gene Provincie ballen de eene de andere niet konnen mede deelen / 't welk dan op sommige plaatsen en dierte en schaarsheld vtroozsaakt van dingen / die op andere plaatsen en oberbloedig / en goedkoop sijn. De eerste en voornaamste dan is de Iberus / of Ebro / die eertyds / als by ons is aangemerkt / sijn naam aan gansch Iberien / of Spanjen / gaf. Se heeft sijn oorsprong in oud Castillen / en loopt / gelijk den Donau / tegens Sonnen opgang / dooz een gedeelte van Biscapen / en van Babarre / en dooz gansch Arragon / en eindelijk Catalonien van Valencien gescheiden hebbende / ontlaste sig in de Middellandsche Zee / terwilsse onderwegen verscheide stromen ontfangt / van welke de Arragon en de Segra de voornaamste sijn; hoerwelse omtrent Tudella / een Streedje in Babarre / eerst bequaam word om Schepen te konnen dragen. De tweede is de Durius, of Duero. Dese heeft van gelijken sijn oorsprong in oud Castillen / digt by de frontieren van Babarre. Se besproeid Sorta / Pozgo d'Osma / Aranda de Douro / in Castillen; Cozdosilag / Cooro en Zamora / in Leon; Miranda de Douro / Lamego / en Pozto / in Portugaal; alwaarse sig / na omtrent honderd mijlen geloopten te hebben / ontlast in den Atlantischen Oceaan. Dese is bischrijker als een van de anderen. De derde is de Tagus, die sijn oorsprong heeft digt by die van de Lucar en de Guadalabiar / omtrent de frontieren van Aragonien / en het oud Castillen. Se loopt dooz dit laatste / en besproeit Toledo. Daar na gaatse na Alicantara / en het Spaanse Estremadura / en dooz dat van Portugaal gegaan sijnde / valdse twee mijlen beneden Lissabon in de Atlantische Oceaan / na datse honderd en tien mijlen heeft afgelegd. Dooz desen was se beroemd / wegens het goud 't welk in het sand van deselve gebonden wierd / maar tegenwoordig is die fonteine uitgeput. De vierde is de Batis, of Guadalquivir / van welke in boozleden tijden het gansche Hispania Batica sijn benaminge had. De Noeren noemdesse Guadalquivir, 't welk in haar taal een groote rivier te seggen is. Se loopt ten eenemaal dooz Andalusen / sijn begin nemende by de frontieren van Ganade / en van Murcia / en de Steerden van Baeza / Anduxar / Cozdua /

Cozdva / Sebilen / St. Lucar de Barameda / bespoeid hebbende valtse een weinig daar na in de Golf van Cadix. De vyfde is de Guadiana, sijn oorsprong hebbende in nieuw Castilien. Eerst looptse dooz het midden van een deel hooge bergen / daar na bespoeidse Calatrava in Castilien / Medelin / Merida / en Bajados in het Spaansche Estremadura / en een tyd lang dooz Antejo en Portugaal hebbende gelopen / verdeeldse het Koninkryk van Algarven van dat van Andalusien / en onclast sig van gelijken in de Golf van Cadix. Men heeft vooz desen gewild / dat dese Riviere omtrent Medelin een tyd lang onder de aarde sou heenen loopen / en naderhand weer te boozschijn komen / maar ik verseker H Ed. dat dit een elendig verdigtsel is / bequaam om kinderen vooz een spreekje te verhalen / niet tegenstaande de Spanjaarden het selve vooz een van de wonderen van haar Land te boek setten / waar van se dese drie nabolgende optellen. Het eerste seggense / is een bygge / waar op tien duisend schapen konnen welden / en een gansche armee in slagozden gaan ; en hier dooz verslaanse de geseide Riviere / die quangwys onder de aarde sou heenen loopen. Het tweede is een Bygge / ober welke men het water siet heenen loopen ; en dit is de Aqua ductus , of waterleidinge van Segobia. Het derde is een Stad die met muuren van vuur omringt is ; en hier dooz verstaanse de oude muuren van Madzid / die van enkele kepen of buursteeenen gemaakt waren / die hier in groote meenigte gebonden woorden. Een Hollander diende wel met de kep gequeld te sijn / om diergelijke gooz wonderen aan te sien. Wat de Waterleidinge van Segobia belangt / deselve is inderdaad sijn betragtinge heel wel waardig / en wy sullen'er in 't vervolg ter gelegener plaatse nader van spreken : Maar belangende de twee andere dingen / ik geloof dat H Ed: met my van dat verstand is / dat men meer reden heeft omse te belagchen / als sig daar ober te verwonderen. Ten minsten kan het dienen / om ons van den imbozst der Spanjaarden vooz af een kleine schets te geven / die wy naderhand op ons gemak sullen konnen beschouwen.

Soo grooten schaarsheid als'er in Spanjen van bebaarbare Rivieren is / soo grooten overbloed is'er van hooge en rotsagtige Bergen. Geen Land in de wereld / daar grooter meenigte van deselve gebonden woorden. Men siet'er die honderd mijlen lang / en als ketenen aan malkander geschakeld sijn ; 't welk dan de toegangen tot / en de reisen dooz dese Landen / seer moeielijk en gebaarlijk maakt. Insonderheid is het soo gelegen tegens de syde van Frankryk / daar de natuur het Nijtereensehe gebergte / als tot een scheidsmuur van dese twee Koninkryken geseld heeft. Daar sijn'er die soo verbaarlijk hoog / stell en ongenaakbaar sijn / dat een mensch / laat staan een beest / werk genoeg heeft om'er op te klimmen / en dat tien mannen den doozgang aan een geheel Leger konnen betwisten. Een exempel het Gebergte van St. Adriaan niet verre van St. Sebastiaan in Biscapen / daar de passagie soo nauw is / dat'er niet meer als een mull-ezel t'effens dooz kan gaan. En wat segge ik van gaan ? 'k moest seggen van klouteren / klimmen /

Driewonderwerken in Spanjen.

Groote en meenigvuldige gebergen in Spanjen

Gebergte van St. Adriaan in Biscapen.

en met het grootse gebaar van de wereld de steilen van het selve te overwinnen. Men siet hier niet als Rotten / Afzonden / en Wildernissen / die iemand een psinge op het lijf jagen. Maar 't geen dese wildernissen nog een aangenaamheid byset / sijn de ongemeene mastbomen / waar mee de himmen van dit gebergte beset sijn / en de becken die dese wildernissen doorszijden / spuitende uit dit hooge gebergte / en in het selve niet anders loopende als in Dalleyen / en een water gebende dat in suiverheid het Krysstal te boben gaat. Omtrent het opperste van dit gebergte vind men een hooge Rotz / die in het midden van den schijnd gesield te sijn / om'er den dooztogt van te stoppen / en soo het voorszeyde Biscapen van het oud Castilien af te scheiden. Men heeft dooz langen en verdzietigen arbeid / een weg dooz dese steene klomp gehoutwen / die als een verwijsde gang is. Onder het selve gaat men brechtig of bystig schyden / sonder ander ligt te hebben / dan dat dooz beide de einden / die nog met sware poozten gestoten worden / daar in komt. In het af dalen van dese bergen vind men by na geen minder swarigheid / als in het op klimmen. Men is in een geduurige bycese van te struikelen / of dat niet een gedeelte van dese of gene rotse afvalle / en u verplette / want men siet'er verscheiden aan alle kanten leggen / die van hooger plaatsen sijn afgerold / en maar op andere Rotsen in't hangen der bergen blyben rusten. Hier van daan komt het dat'er soo weinig karren / wageng / en ander rijtuig in Spanjen gezuikt werd / en dat meest alles dooz den dienst der Muil-Gezelen verrigt word; die dan't geen seer aanmerkelijk is / soo vast op haar beenen sijn / datse op een weg van meer als honderd mylen / niet een enkele reise sullen struikelen. De Spanjaarden noemen dese bergen in't algemeen Sierra's, en worden onder de voornaamste gerekend / het gebergte van de Pyreneen / van Asturias / van Alcantara / van Toledo / Sierra d'Alcaras, Morena, Molyna, &c. Maar omtrent het Pyreneesche Gebergte staat dit in 't bysonderaan te merken / dat de ouden somtyds al het gebergte van Spanjen daar onder begrepen hebben / 't welk dan ook effectieve sijn oorsprong uit het selve heeft / en als takken van het selve moet worden aangesien. Het scheid Rykryk van Spanjen / als reeds gesegt is / sig uitstreckende van het Noordwesten tot het Zuidooften / van St. Sebastiaan op de kust van Biscapen / tot aan Hendres / een haven aan de Middellandsche Zee.

Van de Pyreneën, hoe groot en aanmerkelijk het selve is.

Vier door-togten hier door na Spanje.

Niet meer als vier dooztogten sijn hier dooz na Spanjen. De eerste op St. Sebastiaan / en 't Gebergte van St. Adriaan / waar van wy soo eben wytkloopig gesproken hebben. De tweede op Confrane, by St. Juan de Pied Porto, die wegens sijn engte niet min bestwaarlijk is als de boozgaande. De derde by het Graasschap Cominges, strekkende na Arragon / die gemeenlijk Porto, of el Puerto genaamt word / en soo steil is / dat het nautwylks booz een mensch / laat staan booz een beest / moogelyk is / daar over te komen. De vierde is op de landscheidinge van Languedoc by Narbonne / te gen het gebergte Salsas, een seer smalle en moepelyke dooztogt /
 soo

so toegens de berseheide Binnenmeiren en Dorassen / als de sterke bersehanlingen / die daar tegen onberwagte oberballen gemaakt sijn. Sierra d'Alcara; booz desen het gebergte van Occa en Orospea genaamt / (waar van wy nog alleen maar sprekten sullen) neemt sijn begin beneden het gebergte Moncajo, sig nederwaardz uitstrekkende / dog onder berseheide benamingen / tot aan het nautw van de Straat / of Fretum Herculeum. Tot dit gebergte word de berg Calpe, of Gibraltar, gerekend / die by de ouden booz een van de Columnen van Hercules gehouden wierd / stellende sy de tweede in Africa / digt by Ceura.

Behalven dese Bergen / die sig booz een gedeelte het gansche Land dooz verspreiden / sijn'er nog berseheide Boozgebergten / by de Latinen Promontoria, en by de Spanjaarden Cabo's genaamt / die alle aan de zee gelegen sijn: als Cabo de las pennas de Guzan, eertijds genaamt Promontorium Sciticum, aande Cantabryse Zee. Cabo de Finis terræ eertijds Nerium, en Celticum, Promontorium, in Gallicien: sig so verre uitstrekkende in den Westerschen Oceaen / dat daar van daan die benaming gekomen is / om dat men sig verbeelde dat hier het uiterste einde van den Wardkloot was. Cabo de St. Vincente, booz desen Promontorium Sacrum, in Algarvien / sijnde den zuidwesterschen hoek van Spanjen / die tegen ober de Caap Finis terræ als in een regte linte gelegen is &c.

Men heeft sig dese meenigte van Bergen / die als gesegt is / het gansche Land dooz verspreid sijn / maar te binnen te bzingen / om van de vuzgtbaarheid en onvuzgtbaarheid van het boozschzebe Land te konnen oordeelen. Doegt hier by dat alle dese bergen niet alleen steenagtig en onvuzgtbaar sijn / maar dat ook doozgaans de meeste blaktens van de selve natuur / dat is / doz / sandagtig / en van de uiterste schaalheid sijn. En soo u dit nog niet voldoed / soo oberweegd de schaazsheid van Rivieren en van Wateren / het geringe getal der inwoonders / en der selven schandige leuigheit omtrent den Akkerbouw: En 'k twijffel niet of men sal uit dit alles konnen besluiten / dat'er ten minsten geen oberbloed van gzaanen in soodanigen Land kan sijn; ten waar men onder selde dat het die / als een tweede Canaan / by na van selven booztzagte. Ik erger my als ik aan dit laatste slag van menschen / ik meen de Spaanse Boeren gedenke / indien die anders nog menschen te noemen sijn; so schandig lui en stinkende hobaardig als die kinkels sijn. De minste van haar pretendeerd een Hidalgo, of Edelman te sijn / en't sou haat Gravidad en Decendentia (dit sijn haar eigen woorden) te na wesen / de handen aan den ploeg te slaan. Se willen liever / seggens / van hongert en van armoede sterben / dan te werken als de dagloonders / 't welk na haar gillig oordeel / alleen de Slaven en Lyseigene toekomt. Dit / segg' ik / belet de meeste haar Landen te besapen / en ten waar'er telkens enige vzeemdelingen quamen / die het Land bouwden en besapden / men sou'er het grootste gebiet van de wereld hebben. Hier van daan is het dat'er soo veel Franschen / insonderheid uit het Limosin en Aubergne / na Spanjen gaan / en dat in het Koninkrijk van Navarre en Arragon / by na alle Wijn-

Sierra d'Alcara, en andere Gebergten in Spanjen.

Voorgebergten in Spanjen, door de inwoonders Cabo's genaamt.

Vrugtbaarheid en onvrugtbaarheid van Spanjen, en waar het selve van daan komt.

12 Nieuwe Historische Reisbeschrijvinge van
 gaardeniers / en Veldbouwers / ook Metselaars / Lyndzajers / Za-
 delmakers / en andere handwerkis luden / of gebooren Franfen / of
 immers van een Franse afkomst syn ; wordende in Catalonien al-
 leen ober de honderd duifend van dito soort gebonden / die dan soo gek
 niet syn / of sy weten sig van de voorszjebte sotternyn seer wel tot ha-
 ren boorddeel te bedienen. Einbelijk word ook het grootse gedeelte
 van Spanen uit Djanckrijck / Sicilien / Vlaanderen / &c. daar na toe-
 gebragt.

Spanjen
 op som-
 mige
 plaatfen
 meer , op
 andere
 minder
 vrugtbaar

Dit wil egter niet seggen / dat dit gebrek van leestogt door gansch
 Spanjen eben groot en algemeen is : in tegendeel sijn'er plaatfen daar
 alles ter contrarie gelegen is : en daar Olie / Wijn / Koffijnen / Aman-
 delen / Dijen / Citroenen / Rijs / en diergelijke in overbloed gebon-
 den worden ; waar door dan het voorszjebten gebrek van Spanen / in-
 dien niet ganschelyk weggenomen / ten minsten booz een groot gedeelte
 verholpen word. Men moet dan / om hier ober een onpartijdig von-
 nis te stricken / niet alleen de Lugt / maar ook het Wardryck en den
 grond / die sekerlyk ten opsigt van de groote uitgestrektheid van die
 Land / geheel verscheiden sijn / behooslyk aanmerken. Het grootse ge-
 deelte aan de Zeekust / insonderheid tegen het Zuiden is seer goed en
 bzugtbaar / maar midden in het Land / en bozders na 't bebergte / is
 het op veel plaatfen / en waarlyk op de meeste / soo doz en onbzugt-
 baar / dat'er nauwelijks booz menschen nog booz beesten iets gebonden
 word ; en dat om reden soo eben van ons aangewesen. Behalven dat de
 Springhanen / en scherpe Goste-winden / die het koozn / wanneer 't aan
 't rypen is / als verbzanden / ook somtyds daar haar deel aan hebben.
 Men heeft gesien / dat zelfs de Koning is genoodsaakt geweest / hon-
 derden van persoonen in 't werk te stellen / om het eerste te beletten ;
 maar wat raad om het tweede booz te komen ? Ook laat de Koning
 omtrent Madrid wel somtyds seekere Landen booz sig beboutwen / die
 door gebrek van Regen / met water moeten begooten worden / om al-
 soo aan sijn Hof koozn te mogen hebben.

Sommige
 Schryvers,
 die al te
 breed van
 Spanjen
 hebben
 opgege-
 ven, tegen
 gesproken

Dzeemt quam het my booz / wanneer ik na die alles sag / dat Ju-
 linius , Mela , Diodorus Siculus , en andere oude Schrybers / van de
 booztreklykheid en bzugtbaarheid van Spanjen soo bzeed op gaven / als
 of'er sijn's gelijken niet in de wereld was. Pacarus dozst wel seggen :
 Hispania quicquid ubique laudatur adsurgat , dat is / voor Spanjen moet
 alles wijken wat elders eenigints te prijfen is ; en hy noemde het met soo
 veel woorden / terris omnibus terram feliciorum , of een Land gelukkiger
 den als alle Landen. Maar elendige Pacarus , gy sult lange werk bin-
 den / om ons met al u Rodomontades / na soo veel overtuigende be-
 wijfen / van het tegendeel te overreden. 'k Wilt liever / om met doo-
 luy geen questie te maken / in de beste bouw schikken / en seggen / dat
 sp'er de Landen langs de Zee / of wel het Betische gedeelte / in 't wel-
 ke Granada en Andalufien gelegen waren / door verstaan hebben : want
 anders / hoe sijnse van openbare onwaarheden bzy te spreken ? 'k En
 geloove niet dat iemand soo dwaas is van sig in te beelden / dat het te-
 genwoozdige

genwoordige Spanjen sekerd die tyden soo veranderd was/ ten minsten moest men/ om sulks te doen/ met Ovidius een niscuwe Herscheping singeren. Dat Spanjen booz desen Volkryker geweest is/ als regentwoozdig/ blykt uit de Historien/ en daar van konnen overbloedige reden gegeven worden; gelyk ook ter bequamer plaatse sal geschieden; maar dat het Land selve in dier boegen sou veranderd sijn/ sal niemand die gesonde hersenen heeft/ vast stellen.

't Geen wy ten opsigt van de gelegenheid van het Nardryk gesegt hebben/ diend ook ten opsigt van de Lugt/ en van het Climaat van Spanjen/ te worden waargenomen. Doozgaans is se klaar en sulber/ en heeter als in eenig ander gedeelte van Europa/ booznametlyk tegens het Zuiden. Somtjds is se soo brandende heet/ dat men niet weet waar en hoe sig te bergen.

Dit gaf occasie aan seker Italiaan van tegen iemand/ die niet wist waar dat men het Vagevuur plaatsen sou/ te seggen; dat men het booz de Oosterse Volkeren in Libien/ en booz die van Europa in Spanjen behoode te stellen. Hier van daan is het/ dat men in de plaatsen die tegen het Zuiden gelegen sijn/ selden een ander winter heeft als daar elders de lugt schraal is/ maar in de plaatsen tegen het Noorden/ is het gemeenlyk wat kouder. De Maart is het aangenaamste jaargetjde in Spanjen/ en de bomen sijn'er dan soo groen/ als in Frankryk in het laatste van Juny: maar als de Sonne sterker/ en bygevolge heeter begint te worden/ soo word het'er onberdzaamlyk: Insonderheid word men dat gewaar in de maanden Junius, Julius, en Augustus. Om hier in te boozsien/ soo heeft men sijn somer vertrekken in de benedenste gedeelten der huusen/ men houd sig op het heetste van den dag in deselve/ men slaapt met ope vensters/ &c. maar dit laatste bekومت eenige seer qualijk/ alsoo de nagtwinden hier seer schadelijk sijn. Insonderheid is'er een seker wind diese Galieque noemen/ om datse uit het geberde van Gallicien komt. Dese verlamdatmen/ beenen/ en somtjds ook het halve lichaam/ booz geheel des menschen leven: by na op deselve wyse als in Indiën het Beribery, sijnde een seker soozte van een Paralysis, of beroerte/ veroorzaakt word.

Omtrent de Somer-vertrekken van Spanjen moet ik dit nog aamerken/ dat de grond van deselve van seker soozt van Bloersteenenge maakt is/ die soo poreus en intrekkende sijn/ dat/ na dat men'ertien emmeren met water heeft overgegoten/ deselve binnen een halfuur sijn opgedroogt/ 't welk dan een aangename koelte geeft. En hier om is het/ dat mense alle morgen laat begieten; het welk gedaan sijnde/ laat men se met sijnne biesematten van verscheiden aangename couleuren bedekken. Luiden van minder vermogen sijn wel te vreden/ datse in plaats van dien pragtigen toefsel/ in een kelder wonen.

Maar om weer tot de vrugten en Nardgetwassen van Spanjen te komen/ de Citroemen en Bzanaat-appelen wassen'er wel het meeste/ en de laatste in sulken meenigte/ als by ons de swarte en andere bzaambesien/ rondom de heiningen en tuinen: Dog de Olyfboomen over-

Lugt en Climaat van Spanjen.

Vagevuur waar te plaatlen.

Spanjen

Aardvrugten van Spanjen.

14 Nieuwe Historische Reisbeschrijvinge van

treffen alles / en sijn'er in sulken overbloed / dat men'er als geheele Boffchagien van siet / waar dooz dan alle de spijsen met olie worden toebereid. Men bind'er ook Vadelen / maar die sijn gemeenlijk hoog ban geld / en de Spanjaarden plagten die des morgens vzoorg / in plaats van eperen / vooz een ontbijt te nemen; maar tegenwoozdig is'er de Chokolade in meer usantie. De oberige vzugten en aardgewassen / als Asperges / Cappers / Moerbessen / &c. sijn'er in een tamelijke meenigte / maar van Salaat en Stadys is het'er soo overbloedig / dat se daar by na alleen van leven / en dit navolgende tot een spreekwoozd hebben: Unas Azeitunas, una Salada y Ravanillos, son comida de Cavalleros; 't welk soo veel seggen wil / als

Radys, Olyven en Salaat,
Is spyse voor een Ridders staat.

Ajuin en
Knoflook
certijds in
Spanjen
verboden.

Maar geen Ajuin nog Knoflook / sijnde hier van een expresse Wet by Koning Alphonfus in den jare 1312. aan de Ridders der Orde Della Banda, of Fascia Rubra, gegeven / met dese nadrukkelijke woorden: Geen Ridder sal groove nog vuile spyse eeten, als Ajuin, Knoflook, en diergelyke; doet hy anders, so sal hy agt dagen uit het Hof blyven, en met geen Ridder eren. Maar 't sijn dat dese Wet verlooren / of datse buiten usantie gekomen is / men is'er tegenwoozdig soo vies niet van / in tegendeel siet men de spijsen op de alderplegtelijste maaltijden / soo wel met Look / Ajuin / en diergelyke / als met Amber de gris, Nagelen / Safferaan / &c. bereiden; en dat met sulken overdaad / dat iemand die sodanige spijsen niet gewend is / deselve nauwlijks kan gebruiken. Selsf siet men den Koning / en andere Grandes / in openlijke Schouwspelen / en andere plegtelijke by-een-komsten / Echalorten, Look / en diergelyke / tussen beiden als een galanterie gebruiken.

Lastdra-
gende
Dieren in
Spanjen,
Paarden
en Muil-
Ezels.

Onder de Dieren die in Spanjen gebonden worden / hebben van de lastdragende / de Paarden en Muil-Ezels de voozrang. Van de Paarden kan men seggen datse de schoonste en beste van de heele wereld sijn; maar insonderheid sijn die gene vermaard / die in Andalusen / omtrent Corduba / geworpen worden; die soo fraap sijn / dat geen schilber deselve beter sou konnen verbeelden; en soo snel / als ofse van den wind wierden booztgedreven; van gelyken soo wakker en lebendig in het strijden / dat het ongelooflyk is. Den Hertog van Medina de las Torres wilde aan Philippus de Vierde een vereren / het welke hem vijf-en-twintig duysend Rijksdaalders gekost had; maar de Koning / hoe seer den Hertog hem ook bad / wilde het niet aannemen / vooz reden gebende dat hy'er sig weinig van sou bedienen / en dat het dog naderhand van geen ander gebruikt sou worden. Want A Ed: sal gelieven te weten / dat dit een vaste regel in Spanjen is / dat niemand een paard sou mogen gebruiken / het geen de Koning eens beschyden heeft / en dat van wegens het respect datse vooz desselvs persoon hebben. Die van Asturien worden vooz de sterkste gehouden /

Paarden
seer
schoon en
snel in
Spanjen.

en Asturcones genaamt; maar dese sijn soo bequaam niet tot den oorlog. Die omtrent Lissabon geteeld worden / wil men dat de snelste sijn / eben-eens als offe van den wind afkomstig waren. Virgilius heeft hier op gealludeerd / wanneer hy seide :

— Et sæpe sine ullis
 Conjugiis vento (mirabile dictu)
 Saxa per & scopulos, & per depressas convalles,
 Diffugiunt.

Dat is :

— En dikmaal ('t geen ons baard
 Verwondering) het Ros, nog kuisch en ongepaard,
 Slechts door de wind beswangerd en besprongen,
 Doed vliegen door het Veld de vaderloofe jongen.

Waar op den Koning eens heeft gereden, mogen van niemand meer gebruikt worden.

Of vanden Wind geteeld worden.

Mant dit na de letter te willen verstaan / en anders als een fictio poëtica, sijn spelende op het voozgaande / aanmerken / sou niet alleen tegen de rebelykheid en onderbindinge / maar ook tegen de agtbaaryheid / die men aan dit puik der Digtieren in Spanjen is / is hier vooren reeds ten deele aangewesen / en ik verseekere U Ed. dat het sonder deselve onmogelyk sijn soude / dit Land te betwoonen / of te bereisen. Verbeeld u slegts die rotsagtige en steile bergen / die steenagtige / oneffene / doyre en woeste Plaktens / en eindelyk het kleine getal van Ridders / en hoe weinig nog onder deselve bzuikbaar sijn ; en ik geloobe niet / dat U Ed. andere bewyfsen sal van noden hebben.

Men spantse vooz karren en wagens / de Koning selve heeftse vooz sijn Carossen / en 't is niet te begrypen met wat haardigheid datse u / vooz de moeijlyke wegen / van de eene tot de ander plaatsse bzenge. Sietse men over hooge en steile bergen / de Muil-Ezelen moeten al weer het beste doen : men verlaat sig op haar vaste tred / en men sietse met de grootste bemoeijens en verdraagsaamheid alle dese swarigheden te boven komen. En om dese reden is het / dat 'er soo veel sorge vooz de opquekinge van deselve gedzagen word. De beste eventwel worden nergens anders als in Castillen geworpen : want, soo ras als men over den Tagus by Puente del Arcobispo komt / soo wordense niet meer goed bevonden. Daar sijn tyden in het jaar waar in men deselve als doet uitrusten / en met overbloed van gras te geven / hoesterde : waar vooz een ieder als dan te voet moet gaan. De grootste Heeren houden 'er vooz die tijd niet meer als twee vooz het allernootsakelykste gebzuik / en men sietse dan meer als oit te paard rijden.

Grooten dienst, en noodzakelykheid der Muil-ezels in Spanjen.

De beste worden in Castilien geworpen

Onder de Dieren die in Spanjen tot voedsel gebzuikt worden / sijn de Hamelen de vooznaamste / insonderheid sijn die voozterslyk / die omtrent Madrid ballen / en by de inwoonders Carneros genaamt worden /

Dieren die tot voedsel ge-

bruikt worden. Hamelen en ander vleesch seer voedsaam in Spanjen, en waarom.

Op wat maniere het selve tot Madrid verkogt wort

Boter by na in gansch Spanjen niet te bekomen.

Maar Wildbraad in een tamelyke meeningte.

den / en die uitsteekende wel voeden : Hoewel dit laatste ook van andere spijzen waaragtig is. Alles is hier / wegens de subberheid van het Climaat soo voedsaam / dat een ey in Spanjen meer uitleverd als een duif op een ander plaatse; en hoe doz en mager het vleesch aldaar uitsiet / soo heeft men'er hier dog veel minder van nodig / om een goede pottagie / Ec. te maken / als in Djanckryk / of elders. Men sou het booz iets bzeemds aansien / als seven of agt persooenen een Hamelbont opschaften / al haddense anders niet te eeten. Hamelen / gesnede Bokken / en hoe-blees / sijn hier de gemeene spijzen. Het Osse en kalfs-blees bind men in der Gesanten huisen. Maar als ik u eens ga verhalen / op wat wijze het vleesch tot Madrid verkogt word / so sal het selve A Ed: niet min bzeemd / als wanstallig / boozkomen. De Bleezhal staat'er soo wel open in de Vasten / als in den Vastenavond ; maar siet daar de wijze hoe het selve verkogt word. Men gaat aan het huis van de slagters / die men niet als booz een klein venster spreken kan. Men vzaagd dan een van dese Seigneurs na de helfte van een half / of na wat anders / en hy weet nauwlijks of hy u antwoorzen / of iets torceiken / wil. Komt gy dan ten laasten met hem ober een / wegens den prijs van een kalfs nier harst / soo doet hy u het geld booz af betalen. Dan steekt hy u dooz het boozschzeven venster / in plaats van den harst die gy bedongen en betaald hebt / een Schapenbont toe. Geest gy hem die weerom / en segt sulks niet te sijn het geen gy hebben wild / hy neemt het weerom / en geest u / in plaats van 't geen gy eischt / een Offen-ribbe. Gy moogt dan soo hard roepen als 't u wel gebaldom het Pierstuck / hy keerd sig daar niet meer aan of hy doof was / en het geld met een veragtinge te rugge geworpen hebbende / sluit hy sijn venster toe / en laat u staan kijken. Men word dan ongeduldig / en gaat na een ander ; maar dese handeld u op deselbe wijze / en dikwils ook nog erger / soo dat het best is den Slagter te laten geworzen / en na sijn eigen welgevallen met u te handelen. Dank hebben onse Overheden / die beter oydze op dese quanten gesteld hebben. Voenderen en Capoenen sijn'er seer duur / en boter by na gansch niet te bekomen / uitgesonderd in Estremadura / 't welk nog eenigsints van gzoof bee boozsien is. Als in den jare 1528. de Paltsgraaf Frederyk dooz Spanjen reisoe / en in een Steerdje / Gommora genaamt / na boter liet vzaagen / soo wees men hem na een Apothekers winkel / die hem een Grote-blaas / die vol boter was om plesters daar van te maken / toonde / daar by boegende / dat'er in gansch Castilien soo veel boter niet was / als hy begeerde. Dit baard een groot ongemak booz de bzeemdelingen / die aan het gebuyk van de boter gewend sijn / en dat van den olie niet konnen verdzagen. Wildbzaad is'er in een redelyke meeningte / en dat van wegen de meeningvuldige Bergen en Bosschen / ook heeft de Koning omtrent Madrid sijn eigen Biergaarden / sig van het Escuriaal tot aan de eersigenoemde plaats uitstrekken. Ook is'er omtrent S Lucar de Barrameda een Heide / den Hertog van Medina Sidonia toebehoorende / el Bosco

del Duque, of het Wout van den Hertog genaamt / die vol van allerhande Wild / insonderheid van Reigers / is. Maar niet is'er overbloediger in Spanjen / als de Konijnen / wegens de Sand en Duinagtige gronden. De Quiven snyder ucnemende goed / en het ander pluimgedierte niet te veragten.

Geen land in Europa daar grooter schaarsheid van Viscch / als in Spanjen is / en dat van wegen het gebrek van Rivieren en binnenlandsche Wateren. Op sommige Plaatsen evenwel word't er nog goede Rivier Viscch gebonden / vooz al de Bessugos, die de smaak van Doozen hebben / waar van se Pasteyen maken / als ook van de Salm / maar die soo fierk met look en specerpen gekzuid sijn / dat een Dzeemdeling deselve nauwelijks kan gebzukten: De meeste Zeevisch word' in Gallicien / Biscapen / en Andalusien / gebangen: soo dat het onmoogelijk is / deselve binnen in het land te konnen hebben; daar plaats en sijn / by voozbeeld Madzit / die meer dan tagtig mijlen van de Zekant sijn gelegen. Misschien / dat dit occasie gegeven heeft tot de groote vyjheid / die men omtrent het Vleesch eeten aan dese luiden gegeven heeft; wordende de vasten nergens slegter onderhouden als in Spanjen / hoe seer men sig beroemd van goede en naugesette Catholijken te sijn. Men gaat maar ten huise van den Nuntius / en men haald'er een Zulle / die vijftien stuivers kost. Hier dooz kzygt men verlos / om geheel de vasten dooz booter en kraag te eeten / als mense heeft / als ook den asfal der beesten alle Saturdagen / het gansche jaar dooz. Een aardige manier van Vasten / het hoofd met de ingewanden / en de Docten van een Os / Schaap / of Verken / Ec. op verboden dagen / ja zelfs in de Vasten / te mogen eeten / en het overige Vleesch niet a an te raken! Egter vind men'er ook somwijlen die so vies niet sijn / of se duynen u wel op een saturday / een goeden Westphaalschen / 'k wil seggen Legzapanischen / of Spaansch-Portugieschen / Ham voozsetten.

Maast spijs en dzank is'er niet noodsaakelyker tot onderhoud van ons lichaam / als het Sout. Hier van leverd Spanjen soo grooten menigte upt / dat het zelfs andere landen daar van kan meedeelen. Onder andere is in Catalonien / digt by Girona / een Sout myne die seer Considerabel is. Men schept'er des voorigen daags soo veel sout upt als men wil / en men bind des anderen daags de plaats Verbuid als booten / hebbende de nacht hersteld / het geen des daags was weggenomen. Men kapt'er stukken af / die soo hard en helder sijn als Kyzstal / zelfs maakt men'er Kurzysfen en Paternosters van. Wanneer de son sijn sizaalen op desen berg nederschiet / soo schijntse upt de schoonste edelsternen van de Wereld te bestaan / dog het beste van alleen is / dat deselve jaarlyks een aanmerkelyke somme gelds opzyngt.

Men heeft vooz desen breed opgegeven van de Goud en Silver mijnen in Spanjen / maar sederd dat men die van Peru in Westindien ontdeekt heeft / heeft men'er niet van hooren reppen. Sommige hebben gemeend dat de reden hier van was / dat men deselve als tot een trouw de reserve bewaarde in een upter sic verlegentheid: maar ik meen indien dese redden

Weinig
visch in
Spanjen.

Vasten in
Spanjen
slegt onderhouden.

Wonderlijke
Sout-
mijn in
Catalonien.

Goud en
Silver Mij-
nen tegenwoordig
seer wei-

18 Nieuwe Historische Reisbeschrijvinge van

nig. of niet
in Spanjen

Groot ge-
brek van
geld in het
felve.

Grooten
oeverloed
van Yfer
en Staal in
Spanjen.

Besluit.

door ging / dat men deselve dan oberlang al had behooren aan te spreken; sijnde de verlegenheid van penningen dikwils in Spanjen so groot geweest / dat den laast overleden koning meer als eenmaal is genootsaakt geweest / een reise na Aranjues / of een ander Lusthuis by Madrid / alleen uit desen hoofde te moeten staken: laat staan dat men de noodige sommen tot den Oorlog / als anders / wist uit te vinden. Ik oordeele dan vooz het naaste / dat dese Gouden Silber Mijnen al ober lange sijn uitgeput / of dat het de moeite niet waardig is / deselve op 't nieuw weer op te delven / terwijl men de voozschreven metalen tegenwoozdig met minder moeite en meer voozdeel uit de voozsiede Westindien behomen kan. Yfer en Staal is 'er in tegendeel in sulken overbloed / insonderheid in de Provincie van Guipuscoa / &c. dat men het selve om dese reden het Werkhuis van Vulcanus, en het Wapenhuis van Mars, sou mogen noemen. Ambrosius de Salazar, een vermaard Spanjaard / spreekt daar van in sijn inventarium in deser voegen: Todas estas Provincias de Biscaya y Guipuscoa, y las dos Asturias, y Galicia, de Fuentarabia frontera de Francia, hasta el Cabo de Finibus Terre, son muy montannosas, y de poco fruto; mas son buenas para pastos de ganados, y tan abundantes de minas de hierro, que pode bastece à todo el mundo. Dat is; Alle dese Provincien, als Biscayen en Guipuscoa, beyde de Asturien en Gallicien, van Fontarabia, een Frontier plaatse van Vrankrijk, tot aan de Kaap Finis terræ, sijn seer bergagtig, en geven weinig vrugten; egter hebbense goede weiden voor de beesten, en sijn soo overvloedig voorsien van Yfer-mijnen, datse de gansche wereld daar mee souden kunnen versorgen.

Hier hebt op dan / mijn Heer / ingeolge van mgn belofte / een algemeene beschrybinge van het Koningryk van Spanjen / waar in ik niets heb uitgelaten / als 't geen ik oordeelde dat 'er niet in te pas quam. Want hier van ander bysonderheden / als van saken die den Godsdienst / de Politie / den aard en zeeden der Inwoonderen / &c. raken / te willen spreken / sou al te prematuur sijn / en misschien meer confusie als voozdeel baren. Wy sullen op andere plaatzen beter occasie vinden / om daar van na den eisch te kunnen handelen. De naastemaal sal ik de eerre hebben / U Ed; over die gewigtige stuk te onderhouden / wie de eerste Inwoonders van dese Landen / die wy so eben beschreven hebben / geweest sijn. Ik ben en blybe met diepe eerbiedigheid /

MYN HEER, &c.

T W E E D E B R I E F.

Aanwifende door wie Spanjen eerst bevolkt is, wat Natien het selve van tijd tot tijd beheerscht hebben, en op wat wijze het selve tot sijn tegenwoordige staat en aansien gekomen is.

M Y N H E E R,

Wat dat wy in onse boozgaande en algemeene Beschryvinge van het Koninkryk van Spanjen gegeven; en van den grond / van de gelegenheid / van sijn natuurlijke byzugbaarheid en onbyzugbaarheid / Ec. gesproken hadden / soo was 't de moeite waardig / ja selfs ten hoogsten nuttelijk en noodzakelyk / ook van de dingen / waar van wy in dit opschryft mentie maken / nu vervolgens iets te seggen. Bergen en Dalen / de Zee en de Rivieren / en alles wat van die natuur is / heeft de groote Werkmeester van dit Deel-al geschapen; maar de bewooninge / en het gebruik van deselve / heeft hy aan de menschen gegeven: Soo noodzakelyk als het dan is / een Land in sijn natuurlijke hordanigheden te kennen / soo noodzakelyk / en nog noodzakelyker is het / die gene te kennen / die'er op een burgerlyke wijze de Stigters / de Inwoonders / en de Beheerschers van sijn.

Maar soo heerlyken en booztreffelyken saak dit is / soo moeilyk en beswaartlyk is se te volbrengen / insonderheid wanneer wy tot die boezger tijden komen / daar alles / by gebrek van noodige en geloofwaardige Gedenkschryften / in een duistere nacht van onkunde en vergetenheid verbozgen leid. Doegd hier by / dat meest alle Natien haar oorsprong van den beginne der wereld willende afseiden / veel fabelagtige dingen / om dit goed te maken / hebben bygebragt / en dat de Spanjaarden / soo weinig als iemand in de wereld / van dit gebrek te ontschuldigen sijn. Men moet dan sommige saken booz af stellen / waar na men als na so veel streecken van een compas / sig moet reguleren / om in weerwil van soo veel gevaarlyke klippen / een veilige en gewenschte haven te besellen.

Wat'er booz de geboorte van onsen Saligmaker / en selfs booz de komste der Romeinen / verscheide Volkeren in Spanjen gewerft sijn / blykt onwederspreeklyk uit de gedenkschryften van deselve Romeinen / die

Inleidinge

Ontdekkinge der eerste bevolkinge van eenig Land, is beswaartlyk, en waarom.

Volkereu in Spanjen voor de ten

komste
der Ro-
meinen, en
de geboor-
te van on-
sen Salig-
maker.

ten desen opsigt alles hebben wat tot de geloofwaardigheid van een Hi-
storie verlijcht word / en boven dien de meeste verlijtinge tot de kennis
van dese dingen toebrenghen. Maar de meeste swarigheid openbaard
sig / wanneer wy hooger op klimmen / als de tijdrekeninge van de
voorszeyden Histotie ons kan leiden. Maar ook dese swarigheid kan
men te boven komen / wanneer men onderscheid het gene sabelagtig
en onseker is / van het gene seker en waeragtig is. Onseker is al het
gene van de successie van seben- en-twintig Koningen; van Tubal, en
Soon van Japhet, die 142. jaar na de Sond-bloed / sijnde 1697. na
de Scheppinge der wereld / in Spanjen sou sijn gekomen / tot op Abi-
dis, die 1070. vooz de geboozte van onsen Saligmaker sou sijn gestoz-
ven: Synde dit een successie van omtrent de duysend jaren. Veel be-
ter oordeeld de geleerde Arias Montanus, dat niet Tubal, maar een
ander nakomeling van Noach / Sepharad genaamt / de Stambader
van dese Natie geweest is / om dat Spanjen in voozleden tyden Sepha-
rad in de Hebzeusche taal genaamt wierd; sijnde dit de gewoonte der
Hebzeen / dat se de Landen na die gene noemden / diese bevolkt had-
den. Maar wanneer het selve geschied sou sijn / is eben soo onseker
als het voozgaande.

Spanjen,
waarom
Sepharad
wierd ge-
naamt.

Eerste in-
woonders
van Span-
jen Ibe-
riers ge-
naamt,

Van grooter sekerheid is het / en by na van een ontwyffelbare waar-
heid / dat de eerste Inwoonders van Spanjen Iberiers na de Riviere
Iberus, by welke sy woonden / genoemt wierden: hebbende daar van
dit gansche Landschap ook op die tijd de naam van Iberien gektegen.
By dese Iberiers boegden sig nederhand de Celten / een volk uit
Frankrijk; 't sy dat haer eigen Land alreeds te seer met inwoonderen
was opgezopt / 't sy dat de inwendige verdeeldheden haer verplichten/
een ander schuilplaats te soeken / gelijk Lucanus met dese woorzen
schijnt aan te wysen:

Celtibe-
riers, wie,
en waar
van daan?

profugique a gente vetusta
Gallorum Celtæ, miscentes nomen Iberis.

Eerste be-
volkinge
van Span-
jen uit
Frankrijk
en waar-
om?

Wteoos dit is seker / of schijnt ten minsten na alle waarschyndlykheid
soo te wesen / dat de voornaamste / en misshien ook de eerste bevol-
kinge van Spanjen / uit Frankrijk gekomen is; sijnde dit de eenige
passagie / waar dooz men te Lande in Spanjen komen kan / en de
Scheepbaart in die tyden nog soo bekent niet / dat men uit Armenien
omtrent het Caspische gebergte / na Spanjen wist over te varen. Al
spuls genoeg wanneer men langs de kusten heenen boer / sonder de-
selve uit het gesigt te verliesen / en op die eigenste wyse den een of an-
deren zeeboefem overstak: Op hoedanigen wyse de Grieken en Ibe-
niers de Middellandsche Zee ontdekten / van welke naderhand een
gedeelte na Spanjen overstak / als in 't verbolg sal worden aange-
toond. En wie twyffeld / of Lucanus heeft om dese reden de Fran-
schen / van welke dese Celten waren uitgegaan / Gentem Vetustam, een
Oud Volk, ten opsigt van die van Spanjen genaamt. Dese Celten

Slegte Zee
vaard in
voorzeden
tyden.

fig met de Iberiers vereenigd hebbende / wierden met een t'samenge-
 keld woord Celtiberiers genaamt / en Spanjen dat te vooren Iberien
 hiet / Celtiberien / na de twee vereenigde natien / die het selve aithang
 beheerschten. Hier na quamen de Rhodiers in Spanjen / en bouwden
 Moses in Catalonden / niet verre van het Pyreneesche gebergte. Na
 de Rhodiers quamen de Pheniciers / waar van wy soo eben gesproken
 hebben / in Spanjen ; en dese beter in de scheepvaart bedzeven sijnde
 als de Rhodiers / voeren tot verscheidemalen langs de kusten van Span-
 jen / tot datse eindelijk aan het Eiland Erythea, sijnde het selve dat te-
 genwoordig Cadix genaamt woerd / quamen ; daar se van wegen des
 sefs goede gelegenheid en bzugtbaarheid een Colonie opregten / als oock
 naderhand verscheiden andere langs de kust van Andalufen. Nog
 quamen de Phociers in groote meenigte uit Grieken-Land / en bouw-
 den de Stad Empurias in Catalonden. Maar de Pheniciers niet na-
 latende op de inboozlingen des Lands / en wel in specie op die van An-
 dalufen te empieteren / bonden dese sig genoodsaakt haar het hoofd te
 bieden / en bzagten se in sulken nautote / datse de Atheniens en tot hulp
 moesten roepen / en dese niet sterk genoeg sijnde haar te helpen / na-
 mensse haar toechlugt tot de Carthaginensen ; die haar een sterke vloot
 tot hulp sonden. Maar dese aankomelingen het hier soo wel bindende /
 sogten alleen meester te sijn ; niet rustende booz datse de Pheniciers /
 die haar tot hulp geroepen hadden / verdzeven / en sig volslagen mee-
 ster van Cadix gemaakt hadden : Bouwende boven dien verscheide
 Sterkten / en Steden / insonderheid Cartagena, of nieuw Carthaga /
 op de Frontieren van Murcia ; 't welk nog / als blykt / tot op den hup-
 digen dag van haar de naam dyaagt.

Ongelukkig was de aankomst van dese bzeemdelingen booz die van
 Spanjen / niet alleen om datse sig selven meester van het grootste ge-
 deelte maakten / en daar in allerhande moettwil en baarsche wreedhe-
 den pleegden ; haar schade in Spanjen willende vergoeden / dese tot
 hatend van de Romeinen / in den eersten oorlog tegen de selve geleeden
 hadden : maar oock om datse de zeegetijke wapenen der boozschyzen
 Romeinen ; die reeds na de Opperheerschappie van de wereld trachten /
 en geen occasie lieten booz by gaan / om sig groot te maken / hier booz
 in Spanjen trokken ; die dan niet nalieten / na datse de Carthaginen-
 sen het Land hadden uitgeboend / sig op haar beurt meester van heel
 Spanjen te maken / en sig het selve / onder die schoone naam van Pro-
 vincien / volkomen te onderwerpen : moettende sy nog daar en boven
 deelgenoten sijn van de ongelukken / die de burgerlyke Oorlogen tussen
 Cesar, Pompejus, en ander Romeinsche Bevelhebberen / die elk het op-
 perste gesag wilden hebben / na sig slegen.

Maar de Roomsche Monarchie aan 't dalen rakende / soo wierden'er
 van tijd tot tijd sommige considerabele gederkens afgescheurd : de
 Angel Saxen verscherden sig van Engeland ; de Franken van Gal-
 lien / tegenwoordig Frankrijk ; de Longobaarden van Itallen ; de
 Gothen van beide de Spanjen. Eet nochtans de Gothen van Span-

Spanjen
 word Cel-
 tiberien
 genaamt,
 en waar
 om?

Rhodiers,
 Pheniciers
 en andere
 natien ko-
 men in
 Spanjen.

Carthagi-
 nensen
 trekkende
 Romeinen
 in Spanjen,
 die sig het
 selven ten
 eenemaal
 onderwer-
 pen.

Verval
 van de
 Roomsche
 Monarc-
 hie oor-
 saak vande
 jen

komt der
Gothen in
Spanjen.

Voor wel-
ke nog-
tans de
Wandalen
en Silin-
giers, de
Alanen en
Sueven in
het selve
gekomen
waren, en
grootte
verwoe-
stingen
daar in
aanregten.

Maar alle
door de
Gothen
worden
r'onderge-
bragt.

Gothem
worden
meester in
Spanjen.

En verdry-
ven de Ro-
meinen
uit het
selve.

Geslagt-
register
van den
tegen-
woordigen
Koning
van
Spanjen,

jen meester wierden/waren de Dandalen/ de Alanen/ de Sueven/ en de Silingiers in 't selve gekomen / dooz de ontrouwe en verraderpe van die gene/ die Honorius gesteld hadde/ om den dooztozt van het Pyreneesche gebergte tegen deselve te bewaren. Maar soo haast waren dese Warbaren in Spanjen niet gekomen/ of se verbolgden alles te buit en te swaard; de Romeinen soo weinig verschoonende/ als de Spanjaarden. Hermeneric was de Koning der Sueven en Alanen: Sunderic/ der Dandalen en Silingiers. Soo berwoed waren dese menschen/ datse nog seve nog ouderdom verschoonde/ en dat selfs de byugten van het veld daar booz niet beilig waren. Hier dooz wierd sulken grooten dierte veroozsaakt/ datse genoodsaakt waren menschen vleesch te eten/ en de wilde beesten in de steden liepen om de menschen te verflinden. Hier by quam sulken verbaarlyken pest/ dat het gansche Land meest van Inwoonders ontbloot wierd: Soo datse niet anders te doen hadden/ als maar te sien in wat plaatse se sig het liefst wilden ter neer stellen. De Sueven namen possessie van Gallicien; de Alanen/ van Lusitanien; de Dandalen en Silingiers/ van Andalusien: inwoegen dat Spanjen doe booz het eerstemaal in verscheide kleine Koningrijken verdeeld wierd: hebbende elk van dese Natien syn eigen Opperbebelhebers/ die sig alle den Koninglijken tytel aanmatigden/ van hoe kleinen bezryp ook de Landschappen waren over welke sy geboden. Maar alsoo die alle naderhand dooz de Gothen wierden r'ondergebragt/ en boven dien geen sonderlinge celat maakten/ soo sullen wyse ook met stilswygen booz by gaan.

De boozschyven Gothen dan/ onder haer Koning Alaric/ Itallen en Romein hebbende geplonderd/ sloegen sig, onder Aulaulf/ de hzoeder en naboiger van Alaric/ ter neer/ op de grensen van Frankrijk en Spanjen; syn sitplaats dan eens nemende tot Narbone in Languedoc/ dan eens tot Barcelone in Catalonien. Euricus, of Eberic/ de sevende der Gothische Koningen/ was vermaazd/ om dat hy haer gebied seer bettere in Frankrijk en Spanjen uitbreide. Hy won het gansche Carraagonische gedeelte van Spanjen; de Steden Pamplone/ en Saragossa/ en een groot gedeelte van Lusitanien. Boven dien maakte hy sig meester van het Land van Limoge/ van Quercy/ en van Roubergne; als ook van de Steden Clermont/ Marselle/ en Arles. Hy was de eerste die geschyven wetten aan de Gothen gaf/ en die de Romeinen r'eenemaal uit Spanjen dreef/ na datse sig omtrent de seven honderd jaaren daar in gemainteneerd hadden.

Van Achanagildus, de veertiende Koning der Gothen in Spanjen/ die omtrent het jaar 554. na de geboozte van onsen Saligmaker geregeerd heeft/ valt niet bysonders te seggen/ als dat sommige het geslagt-register van den tegenwoordigen Koning van Spanjen/ van den selven op de navolgende wyse afrekenen. Achanagildus had geen Zonen/ booz soo veel bekend is/ maar hy liet twee Dogteren na/ waar van de oudste Galesuinte, en de jongste Brunehaut, genaamt was. Galesuinte trouwde met Chilperic/ Koning van Soissons; en Brunehaut

haut / met Sigebert / Koning van Austrasiën / of Lotharingen ; van welken sy had Childebert / Ingonde / en Coldsuinde. Childebert / Koning van Austrasiën / had van sijn vrouw Faldubrada / Theodobert / sijn nabolger in het Koninkryk Austrasiën. Theodobert trouwde Besilde / van welke hy Sigebert had / een Hertog en Bestierder van veel Landen in Duitland. Dese Sigebert was Vader van Operus , of Theodobert / de eerste Graaf van Hapsburg. Sijn Soon Rebus was de tweede ; Klobbert / de Soon van Rebus, de derde ; Ampitrus , de Soon van Klobbert / de vierde ; Guiritramus , de Soom van Ampitrus / de vijfde ; Lubardus , de Soon van Guiritramus / de sesde ; Betrus , de Soon van Lubardus , de sevende ; Reptus , de Soon van Betrus , de agtste ; Berengarius , de Soon van Reptus / de negende ; Otto , de Soon van Berengarius , de tiende ; Wemherus , de Soon van Otto , de elfde ; Albertus , de Soon van Wemherus , de twaalfde. Dese laatste vermeerde sijn Staten merkelyk / en was Vader van Albertus , de tweede van die naam / en de dertiende Graaf van Hapsburg. Dese trouwde Hedwig , Gzabinne van Hurburg / en had van deselve Rudolphus , de veertien de Graaf van Hapsburg. Dese wierd Keeser / en had met sijn huisvrouw / de Keeserinne Anna / Gzabinne van Hohenburg / Albertus , de eerste Hertog van Oostenryk van sijn familie. Dese wierd naderhand Keeser / en trouwde met Elisabeth van Carinthien / van welke hy Albertus , de tweede Hertog van Oostenryk had. Dese had met sijn vrouw Elisabeth Leopold / de derde Hertog van Oostenryk. Leopold had met Virida van Milanen Ernestus , de vierde Hertog van Oostenryk. Dese trouwde met Zinburga van Cassoben / en had van deselve Frederik / de vijfde Hertog van Oostenryk ; die Keeser wierd. Frederik trouwde met de Infante Eleonora , dogter van Eduard Koning van Portugaal / en was Vader van Keeser Maximillaan / de sesde Hertog van Oostenryk. Maximillaan had met de Keeserinne Maria , Hertoginne van Brabant en Bourgondien / en Gzabinne van Vlaanderen / Philippus , Aartsbierog van Oostenryk / Hertog van Brabant en Bourgondien / Graaf van Vlaanderen / en Koning van Castilien en Leon. Dese was Vader van Keeser Carel de Vyfde ; Carel de Vyfde , Vader van Philippus de Tweede , Koning van Spanjen ; Philippus de Tweede , Vader van Philippus de Derde ; Philippus de Derde , Vader van Philippus de Vierde ; en Philippus de Vierde , Vader van Maria Theresia , huisvrouw van Lodewijk de Veertiende / Koning van Frankryk / en moeder van Monseigneur den Dauphin / Vader van Philippus de Vyfde , tegenwoordig Koning van Spanjen. Ik bond dit al te wel verzonnen / om H. Ed. niet mee te deelen / ten minsten siet men'er uit / hoe wekzaam dat de geest van sommige menschen is / om by nieuwe boozballen nieuwe uitvindingen voor den dag te brengen.

Onder Recaredus , de seventiende Koning van Spanjen / stond het Gothische Koninkryk in den grootsten bloep. Dit was de eerste van de Gothische Koningen die omtrent ses honderd jaren na Christi geboorte

van Athanagildus , de veertiende Koning der Gothen.

Regeringe der Gothen staat

boozte

onder Rocardus in den grootsten bloey. Daald onder Witi-za.

En vervalt onder Roderic.

Door wat occasie het selve wiert veroorzaakt.

Mooren vallen in Spanjen.

Overwinnen Roderic, door de ontrouwe van den Aartsbischop Oppas,

boozte de Catholijke Kerk omhelste / synde alle de voozgaande aan de Aertiaansche ketterie schuldig geweest. Maar onder Witiza, de twee en dertigste van dese Koningen / begon het sig tot den ondergang te neigen; sijn gansche Kegeringe niet anders sijnde / als een aan een schakelinge van allerhande boos en godloosheden; Waar in hy van sijn nasaat Roderic / so wel wierd nagevolgd / dat den ganschen ondergang van het selve daar dooz op de navolgende wijze veroorzaakt wierd. Dooz sijn komste tot de kroon scheen hy een wijs en deugtsaam Doozt te sijn; maar soo ras en was hy daar van niet in possessie / of hy dompelde sig in allerhande soozten van godloosheid / ligtvaardigheid / en debauches. Onder anderen had hy een Favorit / de Graaf Juliaan genaamt / die hy tot Gouverneur van de Landen omtrent Sibzaltar / en van alle sijne Staaten in Africa / gemaakt had. Dese had een Dogter / Florinde genaamt / andere noemens Cava; waar op den Koning soo smoorig verliefd wierd / dat hyse verkragten / na dat hy alles te vergeefs had aangewend / om haar met sagtigheid tot sijn wil te krijgen. De Vader van Florinde was hier ober soo verstoofd / dat hy in werwil van de verplichtingen die hy tegens den Koning / en van de consideratien die hy booz de Chyzielijke Kerk / had behooren te hebben / de Mooren / tot verderf van sijn eygen Godsdiens en Vaderland / in Spanjen bragt / om sig ober den hoon / hem in sijn Dogter aangedaan / te wreken. Mura, die in Africa onder den Caliph Uir, commandeerde / vond in den beginne 12000. man daar na toe / onder Tarif Abenrarc. Dese maakte sig aanstonds meester van den Berg Calpe / of Sibzaltar; en van de Stad Heraclea / andersins Carissa / die men meent dat van dese Deidoverste sijn naam ontfangen heeft. Hy sloeg het Leger / 't welk Roderic tegen hem gesonden had / hy ruineerde het gansche Land / en nam boven dien Sevillen / de Hoofdstad van Andalusien / in. De ongeloofige dooz sulke boozspoedige beginselen aangemoedigd sijnde / quamen vervolgens / elk om strijd / met gzoote hopen in Spanjen. Roderic aan de andere syde een Leger van 100000 man vergaderd hebbende; maar doozgaans ongeoeffende en qualijk gewapende luiden in / selde sig aan het hoofd van deselve / omtrent Feres in Andalusien / met intentie om den vband slag te leveren. Seven dagen passeerden'er in scharmutselingen / en op den agtsten dag raakten de Legers aan malkanderen. Het gevegt was lang en twyffelagtig / en de Chyzisten scheenen de overwinninge te hebben / wanneer den trouwloosen Wartsbischop Oppas, met den hoop die hy commandeerde / tot de ongeloofige oberging. Hy biel met de sijne de Chyzisten van ter sijden in / en dese op die manier verswakt sijnde / en vermoeld van het langdurig gevegt / wisten sig niet langer te beschermen / en waeren genoodsaakt de vlugt te nemen. Koning Roderic / die in 't gesigt van sijn gansche Leger op een kostelijken wagen had geseten / steig te paard / en wierp sig met een ongemeene kloekmoedigheid op sijne vbanden; maar te laat; en sig siende van al de rest verlaten / nam de vlugt beneffens andere. Men heeft noit geweten / waar hy gebleven is;